

Een toekomstrichting
**ZAANS
EVENWICHT**
Zaanstad benut haar kracht binnen de Metropoolregio Amsterdam

Een toekomstrichting

ZAANS EVENWICHT

Zaanstad benut haar kracht binnen de Metropoolregio Amsterdam

VOORWOORD

Met deze visie presenteert het college van Zaanstad zijn visie op een evenwichtige toekomstontwikkeling van de stad. Voor u ligt het resultaat van een lang traject discussiëren, onderzoeken, analyseren en reflecteren. Het is een richtinggevend verhaal waarin keuzes zijn gemaakt en ambities worden verwoord. Veel partners hebben dit proces vanaf het begin meegemaakt. Zij hebben een belangrijke stem gehad in de richting die is gekozen. In “De wording van een toekomstvisie” kunt u nalezen hoe deze visie tot stand is gekomen.

Nadenken over een toekomst ver vooruit was nodig. De beschikbare kaders bleken onvoldoende houvast te bieden voor de ingewikkelde vraagstukken waar we mee werden geconfronteerd. Hoe om te gaan met industrie in de stad en de ambitie om het aantal milieubelaste woningen fors te reduceren? Is het nodig om mensen met een hoger inkomen of hogere opleiding aan de stad te binden of kunnen we zonder? Kan Zaanstad opgaan in een metropoolregio zonder dat dit ten koste gaat van onze identiteit?

Antwoord geven op dit soort dilemma's was niet eenvoudig. Daarom is bewust voor 2040 als ijkpunt gekozen. Het stelde ons in staat om paradoxen te overwinnen en over schotten heen te kijken. Centraal stond de vraag: “Wat moeten en kunnen we nu doen om ervoor te zorgen dat Zaanstad in 2040 een stad in evenwicht is?” Uit onderzoeken blijkt dat dit resultaat niet vanzelf wordt bereikt. Het beeld van Zaanstad als een gewone, gemiddelde stad waar het wel goed gaat, staat onder druk. Zeker in relatie tot de dynamiek van de metropoolregio. Dat betekent duidelijk richting kiezen.

In de zoektocht naar antwoorden is uitgegaan van eigen kracht en de unieke kenmerken van Zaanstad. Hierdoor blijft Zaanstad herkenbaar Zaans en draagt de gemeente tegelijkertijd bij aan de ontwikkeling van een krachtige metropoolregio. De stad duurzaam in evenwicht houden is een continu proces en vraagt van veel partijen inzet en een lange adem. In onze overtuiging gaat Zaanstad een rooskleurige toekomst tegemoet. Potentie is er in overvloed en aan betrokkenheid is geen gebrek. Wij hopen u met deze richting voor de toekomst te inspireren en nodigen u graag uit om het vervolg met ons in te kleuren. De gemeente Zaanstad kan en wil haar ambities niet alleen realiseren. We kijken daarom uit naar een voortzetting van onze samenwerking met iedereen die wil werken aan een unieke stad.

1 WAAROM NIETS DOEN GEEN OPTIE IS

1.1 Zaankanters 2015 staat in de steigers: nu verder

In het centrum krijgt Inverdan steeds meer vorm, in het noorden wordt de laatste hand gelegd aan Noorderwelf, op veel plekken in de stad vindt stadsvernieuwing plaats, langs het Noordzee-kanaalgebied ontwikkelt de economische zone en Hoogtij zich verder en de Zaanoevers, met hun mengeling van moderne architectuur en oud (industrieel) erfgoed maken varen op de Zaan tot een belevenis. Dit zijn een paar concrete voorbeelden die zijn voortgekomen uit het gedachtegoed van Zaankanters 2015. Als over een paar jaar alle grote projecten daadwerkelijk zijn uitgevoerd, zijn er veel resultaten geboekt. Maar de stad ontwikkelt door en een aansprekende visie op de verre toekomst is nodig als we samen met partners willen werken aan een evenwichtige stad.

Een ontwikkelrichting voor de stad ontstaat niet van de ene dag op de andere. In het twee jaar durende traject is veel aandacht besteed aan de staat van Zaanstad. De trends en ontwikkelingen zijn in beeld gebracht, we hebben meer zicht gekregen in hoe het nu gaat met de stad en welke nieuwe trends van invloed zijn.¹ Dit alles heeft geleid tot een gedeeld gevoel van urgentie. Als we niets doen gaat het niet vanzelf goed met Zaanstad. De belangrijkste conclusies over de staat van de stad in relatie tot de toekomst worden in dit hoofdstuk kort weergegeven.

1.2 De samenleving verandert

Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft in haar overzichtsrapport over 2004 de langdurige sociaal maatschappelijke trends kernachtig verwoord in de vijf I's.² Het Individualisme is toegenomen waardoor meer keuzevrijheid is ontstaan en mensen minder afhankelijk zijn geworden. De samenleving wordt Internationaler. Dat komt door een toename van migratiebewegingen en door mondialisering van de economie. Er wordt Intensiever geleefd en aan beleving wordt veel waarde toegekend. De omvang en bereikbaarheid van Informatie is toegenomen. De laatste I staat voor Informalisering, terug te vinden in de losser wordende verbanden en vermindering van het vanzelfsprekende gezag van autoriteiten. Deze sociaal maatschappelijke trends vallen samen met andere meer economische en ruimtelijke ontwikkelingen. Zoals de snelle opkomst van de kenniseconomie, de invloed van technologische doorbraken, toegenomen mobiliteit, energieschaarste en de grote ruimtelijke ordeningsvraagstukken. Het zijn allemaal ontwikkelingen die zich vooral in de steden manifesteren omdat de functies daar het dichtst bij elkaar komen. Hoewel het hier gaat om abstracte begrippen ervaart de lokale overheid dagelijks de gevolgen van deze trends. Het is niet meer dan logisch dat een gemeente zich regelmatig buigt over de vraag of het beleid dat is ingezet, nog past bij de wensen en eisen van de samenleving.

1.3 De opgaven van de regio

Woon- en werkrelaties trekken zich niets aan van gemeentegrenzen. Ze spelen zich af in de metropoolregio Amsterdam. Zaankanters vertrekken 's ochtends om elders te gaan werken, anderen komen dan juist de stad in voor hun werk. Onze kinderen gaan studeren in Amsterdam of nog verder weg. En voor een dagje shoppen gaan we naar de binnenstad van Amsterdam en net zo eenvoudig naar Haarlem of Alkmaar. Elke Zaankanter heeft zo relaties buiten de stad en mensen die buiten de stad wonen, hebben relaties met Zaanstad.

Net zoals mensen zich niet laten beperken door gemeentegrenzen, versmelten ook onze opgaven als stad met die van de regio. Die opgaven zijn fors, met een aantal fikse onzekerheden voor de toekomst. Hoe gaat de regio de komende decennia om met de groei van de bevolking zonder dat het ten koste gaat van de leefbaarheid van het gebied? Hoe slaagt deze stedelijke regio erin om het idee van de stad als emancipatiemachine overeind te houden. Iets waarin Zaanstad overigens een uitstekende staat van dienst heeft. Wat te doen met het bereikbaarheidsvraagstuk? Hoe zorgen we ervoor dat de hardnekkige segregatie tussen sociaaleconomische klassen niet

toeneemt en liever nog, wordt doorbroken. En hoe bereiden we ons voor op de opgaven die voortkomen vanuit de verandering van het klimaat, de schaarste aan grondstoffen?

Het zijn fundamentele kwestie die het dagelijkse leven van de Zaankanter als metropoolbewoner beïnvloeden. Het zijn vragen die Zaanstad met de regio te lijf moet gaan. Zelfbewust en overtuigd van onze unieke waarden. Zaanstad mag er zijn. Als stad met meer dan 140.000 inwoners en rond 9.000 bedrijven past ons geen valse bescheidenheid. Als krachtige partner in de regio weten wij wat we willen, en wat we te bieden hebben. Tussen geven en nemen ontstaat zo een evenwicht, in het belang van onszelf en voor de regio. Vertrouwen op eigen kracht dus, zoals we in het volgende hoofdstuk beschrijven.

1.4 De staat van Zaanstad

Naast algemene trends wordt een ontwikkelingsrichting voor de toekomst sterk bepaald door hoe een stad er voor staat en hoe deze zich lijkt te ontwikkelen. In het geval van Zaanstad kunnen we concluderen dat het, ten opzichte van vergelijkbare steden³ in het land, een gemiddelde stad is. Op onderdelen zoals veiligheid, percentage werklozen en de groei van creatieve bedrijvigheid, scoren we goed. Op een aantal andere thema's lopen we structureel achter. De werkgelegenheids-groei bijvoorbeeld. Hoewel sinds 2007 een stijgende lijn is waar te nemen, blijft de procentuele groei achter in relatie tot andere steden. In dit kader is ook het relatief lage aandeel hoog opgeleiden dat in de stad woont opvallend.⁴

Met het oog op de toekomst blijkt dat de 'gemiddelde' positie onder druk komt te staan. Zaanstad kenmerkt zich door een aantal authentieke kwaliteiten, maar kampt daarnaast met een aantal historisch te verklaren opgaven. Zoals de hoge mate van milieuoverlast. Hier spelen onze centrale ligging, nabij haven, Schiphol en het industriële verleden een belangrijke rol. Maar liefst 98 % van onze woningen valt binnen een milieu-contour, veel woningen zijn zelfs meervoudig belast. Deze situatie is ongezond, remt binnenstedelijk bouwen en beïnvloedt de woonaantrekke-

lijkheid in negatieve zin. Sommige Zaankanters weten niet beter en zijn wel gewend aan een luchtje. Maar de tolerantie voor de overlast neemt af en nieuwkomers vinden niet dat het ruikt, maar dat het stinkt. Een ander punt van aandacht is de kwaliteit van de woonvoorraad. We hebben mooie plekken om te wonen en leefbare en veilige buurten waar we trots op mogen zijn. Maar er zijn ook kwetsbare buurten. Dat beeld komt terug in de sociaaleconomische positie van onze inwoners. Het gemiddelde opleidingsniveau is niet hoog en de relatieve inkomensontwikkeling is dalende. Zelfs in de periode, dat de economie in Nederland groeide. De kwetsbare buurten vergroten bovendien de kans op sociaaleconomische segregatie. Nu nog gaat het om concentraties op kleine schaal, waar armoede, schooluitval en werkloosheid te vaak en in combinatie voorkomen. Gezien de regionalisering van de woonmarkt, moeten we ervoor waken dat deze concentraties niet intenser worden of in omvang toenemen. Door de kwaliteit van onze woonvoorraad en ons zwakke imago, lopen we het risico vooral in beeld te zijn als stad waar mensen liever niet wonen. Dat betekent een verschraling van de sociale kwaliteit, zeker als we er geen positieve beweging tegenover weten te zetten.

1.5 De positie van Zaanstad in de metropoolregio

Hoe de regionalisering precies uitwerkt voor Zaanstad is de vraag. Delen we in het succes van de metropool of ervaren we vooral de lasten? En waar ligt onze beïnvloedingsruimte precies? Onze huidige positie is niet sterk. Waar we het volgens het landelijke gemiddelde aardig doen, scoren we in metropoolverband beduidend slechter. We kunnen meer profiteren van de kwaliteiten die we wel hebben, zoals het erfgoed, de Zaanse Schans, de betaalbaarheid, de Zaan en het landschap. Aan de andere kant delen we onvoldoende mee in het succes. De werkgelegenheid stijgt bijvoorbeeld nog altijd minder in vergelijking tot de regio en

andere grote steden in Nederland. Evenmin slagen we er in om de middengroepen aan ons te binden. Dat moet anders. Zaanstad kan meer profiteren van en bijdragen aan de sterke ontwikkeling van de regio. We doen onze inwoners te kort als we ons daar niet voor inzetten.

Onze samenleving dreigt voor de toekomst kwetsbaar te worden. Daarom moeten we alert zijn op de kansen die zich voordoen. Daar waar de arbeidsmarkt en de woonmarkt al lang regionaal geworden zijn en waar de bestuurlijke samenwerking steeds verder wordt ontwikkeld, betekent niets doen dat anderen voor ons beslissen.

2 KIEZEN VOOR EEN DUURZAAM ZAANS EVENWICHT

Uit het vorige hoofdstuk blijkt dat Zaanstad zich nu onvoldoende evenwichtig ontwikkelt als stad en als onderdeel van de metropoolregio. Deze trend kunnen we keren als we uitgaan van onze kracht. We zijn een authentieke stad in het hart van een sterke metropoolregio. Deze combinatie op zich is al van grote waarde. We willen en kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de kwaliteit van de metropoolregio. Dat is niet zonder eigenbelang, want de stad is pas in evenwicht, als ze in evenwicht is met haar omgeving.

Nu komt het aan op kansen pakken en richting bepalen. De lat voor de toekomst ligt hoog. We streven naar een Zaans evenwicht in de toekomstige ontwikkeling van de stad op basis van onze kernkwaliteiten. Omdat we het belangrijk vinden dat het goed gaat met de Zaankanter, dat het bedrijfsleven floreert, dat de stad er goed uitziet, en dat we voorbereid zijn op de gevolgen van de schaarste van fossiele brandstoffen. Een torenhoge ambitie, maar in alle opzichten de moeite waard om aan te werken. Meer evenwicht ontstaat door te investeren in de stad, in de wijken, en in mensen. Dit alles in een visie verwoorden is pas het begin. Daarna komt het aan op uitwerken in strategische toekomst-agenda's, beleidsplannen, een gerichte uitvoeringsstrategie en vanzelfsprekend de uitvoering zelf.

2.1 Toekomstbestendige stad

Duurzaam

We streven naar een klimaatneutrale stad in 2020. Door de CO2 uitstoot van Zaanstad in kaart te brengen en daar duurzaam opgewekte energie tegenover te zetten, draagt de gemeente in 2020 per saldo niet meer bij aan de klimaatverandering. Ze is dan klimaatneutraal. In deze lijn gaan we door. Een duurzame ontwikkeling van de stad vereist dat we zoeken naar antwoorden op de complexe problematiek waar we voor staan. De verandering in het klimaat, de uitputting van grondstoffen en al hun consequenties vragen om antwoorden op verschillende niveaus. Daarom nemen we lokaal onze verantwoordelijkheid en streven we naar een actieve samenwerking met landelijke en regionale partners op dit terrein. We vinden het belangrijk om de stad goed achter te laten voor de volgende generaties. Dat vereist nu maatregelen treffen.

Gezond ontwikkelen

We zetten in op verantwoord gebruik van onze energievoorzieningen en versterken de verbinding tussen stad en land. Waarbij duurzaam ontwikkelen staat voor een beweging van zo min mogelijke beperkingen voor toekomstige generaties naar meer mogelijkheden voor toekomstige generaties. In plaats van 'minder slecht', wil de gemeente 'goed' zijn. Als toekomstige compacte en schone

stad, gaan we slim om met de beperkte ruimte die we hebben. Dit vereist dat de milieuoverlast wordt teruggedrongen en dat de verstedelijking gepaard gaat met maatregelen voor een gezond leefklimaat. Dat betekent dat gebouwen en wijken zo worden ingericht dat zij eenvoudig zijn aan te passen aan de steeds veranderende samenleving. Een flexibele inrichting van de stad dus, gericht op ontmoeting en gebruik.

Veerkrachtig

Een toekomstbestendige stad beweegt mee met de veranderingen die zich voordoen. Verscheidenheid is daarbij een belangrijke voorwaarde. Sociale en economische diversiteit zorgen ervoor dat de stad weerbaarder is voor verandering. Het maakt dat vernieuwing geleidelijk gaat en zich gelijkmatig verspreidt over de stad en bij verschillende bevolkingsgroepen. Tot slot zorgen verschillen voor vitaliteit en vernieuwing. Waar veel en verschillende mensen samen komen floreert het bedrijfsleven, worden nieuwe ideeën geboren, concepten ontwikkeld en successen geboekt. Een dergelijke ontwikkeling trekt mensen die hier willen wonen werken of ondernemen, waardoor een volgende cyclus van vernieuwing kan ontstaan. Geen toekomstbestendige ontwikkeling zonder voldoende diversiteit.

2.2 Sterke stad

Levendig en aantrekkelijk

Een veerkrachtige stad is een sterke stad. Het is een stad waar mensen optimaal hun talenten kunnen ontplooien en waar het in economisch en cultureel opzicht bruist. De diversiteit maakt dat er veel te zien en te doen is op straat. Als er volop plekken en initiatieven zijn waar mensen kunnen samen komen, kan de stad zichzelf steeds opnieuw uitvinden. Zaanstad heeft het in zich om langzamerhand te gaan behoren tot het rijtje van ex-industriesteden waar je geweest moet zijn! Met dit gegeven bindt de stad mensen en bedrijven en wordt haar positie in de metropool sterker.

Verstedelijken met kwaliteit

Meer dynamiek en diversiteit ontstaan door op onderdelen stedelijker te worden. Typisch Zaans blijft de diversiteit in woon- en leefmilieus. De mate waarin we verstedelijken, zal daarom per wijk, soms zelfs per buurt verschillen. De bandbreedte in Zaanstad is ruim: van authentiek dorps tot hoogstedelijk. Waar we geen onderscheid in maken is een algemene opwaardering van het leefmilieu. We verbeteren daarom de kwaliteit van de woonvoorraad en zorgen voor een passend voorzieningenniveau. Hoogwaardige woon- en werklocaties worden toegevoegd en we investeren in een functionele en stijlvolle openbare ruimte. Dit doen we zowel op kansrijke locaties waar

Zaanstad het verschil kan maken als via een gericht stedelijk vernieuwingsprogramma. Randvoorwaardelijk in deze is dat we samen met onze partners in en om de stad, de milieuproblematiek weten op te lossen.

Zelfbewust positioneren

Zaanstad wordt sterker naarmate ze meer weet te profiteren van haar strategische ligging. De ligging van Zaanstad op een unieke plek in de metropool én in de Zaanstreek, biedt een schat aan kansen. Met aan de ene kant het landelijke gebied, de zee en de bijzondere kenmerken van de Zaanstreek. Aan de andere kant op een steenworp afstand van Amsterdam, de kern van de metropool. In Zaanstad komen historie, authenticiteit, stedelijkheid en landschap samen. Een betere locatie om te wonen, werken en recreëren, is bijna niet denkbaar. Op basis van deze kwaliteiten positioneren we ons zelfbewust, als een waardevol onderdeel in de metropool.

Fysiek en mentaal verbonden

We versterken de fysieke en mentale verbinding met Amsterdam door aan te sluiten bij de succesvolle transformatie van Amsterdam-Noord. Het water kan beide steden aan elkaar knopen door de oevers in gezamenlijkheid te ontwikkelen als hoogwaardig woonwerk gebied met veel

recreatieve voorzieningen. Daarmee voegen we een leefmilieu toe waar in Zaanstad zelf en binnen de metropool, veel behoefte aan is. De Zaan is onze belangrijkste troef om het vestigingsklimaat te versterken en een brug te slaan tussen fysiek en mentaal verbonden.

Fysiek goed verbonden zijn over land en over water, maakt dat de steden ook mentaal dichterbij elkaar toe kunnen groeien. Mentaal verbon-

den zijn met Amsterdam is goed voor het imago van Zaanstad, goed voor de ondernemers die zich graag willen verbinden aan het sterke merk Amsterdam. Daarom profileert de Zaanstreek zich nu bijvoorbeeld al als (inter-)nationaal onderdeel van het gezamenlijke toeristische product. Werken we samen aan broedplaatsen voor creatieve ondernemers en ontwikkelen we het Hembrugterrein als creatieve hotspot op een strategische locatie in de metropool.

2.3 Kansrijke stad

Optimaal aanbod

Meer verbonden zijn met Amsterdam biedt mogelijkheden voor de Zaankanters. Een betere verbinding vergroot de kansen op een goede opleiding en passend werk. Hoger onderwijs is er in alle soorten en maten te vinden. Ook in recreatief opzicht biedt de hoofdstad voorzieningen waar veel Zaankanters graag gebruik van maken. De kansen op ontwikkeling nemen nog meer toe wanneer de regio met Amsterdam als belangrijke motor, de samenwerking op het gebied van onderwijs, innovatie in het bedrijfsleven en arbeidsmarktbeleid, versterkt.

Vooruitkomen

Bijna iedereen heeft dromen of ambities en wil deze graag verwezenlijken in de stad waar hij of zij woont. Vooruitkomen gaat met kleine stapjes en vereist dat er voldoende faciliteiten zijn. Aan de onderkant én aan de bovenkant van de maatschappelijke ladders. We bieden hiertoe, als sociale stad, volop kansen en stimuleren innovatief en ondernemend gedrag. "Doe maar gek, dan doe je gewoon genoeg." Het uitgangspunt is dat iedereen participeert en zich maximaal kan ontplooien. Maatschappelijke uitval wordt daarom zoveel mogelijk voorkomen.

Vertrouwen in de buurt

Voor een veilige en tolerante samenleving is een prettige omgang tussen bewoners een belangrijke randvoorwaarde. Voor een grote stad scoort Zaanstad wat betreft veiligheid opvallend goed. Al zijn de verschillen tussen buurten groot. Omdat leefbaarheid en veiligheid voor iedereen van belang is, investeren we in de leefbaarheid van buurten en grijpen we in als dat noodzakelijk is. Het heeft de voorkeur om preventief maatregelen te nemen. In het belang van de sociale samenhang is ruimte voor ontmoeting essentieel. De openbare ruimte moet uitnodigen tot verblijf en vanzelfsprekende ontmoetingen bevorderen. In de wetenschap dat als mensen elkaar regelmatig tegenkomen zij elkaar sneller herkennen en er een basis is voor een sociaal netwerk. Vertrouwd zijn met elkaar vergroot ook het vertrouwen in de buurt.

3 UITGAAN VAN EIGEN KRACHT: WE VERBINDEN HET VERLEDEN MET HET HEDEN EN DE TOEKOMST

Op basis van onze opgaven hebben we keuzes gemaakt. We investeren in mensen, in leefkwaliteit en in duurzaamheid. Dat is een richting waar veel steden zich in zullen herkennen. De inkleuring van deze richting is wel uniek voor Zaanstad.

We doen dat door uit te gaan van eigen kracht. We presenteren in dit hoofdstuk zes kernkwaliteiten en laten zien hoe zij voor meer evenwicht kunnen zorgen. Deze kwaliteiten zijn authentiek Zaanse en hebben hun waarde in het verleden al bewezen. Door ze soms te versterken, andere keren te moderniseren of alleen meer zichtbaar te maken, kunnen ze ook voor de toekomst veel betekenen.

Investeren in de kernkwaliteiten draagt bij aan een duurzame ontwikkeling van de stad. Iedere kwaliteit op zich en de samenhang tussen de kwaliteiten, zorgen voor meer balans in de ruimtelijke, sociale en economische ontwikkeling van de stad.

3.1 Sociaal sterke stad en volop ontwikkelmogelijkheden

Kernkwaliteit 1: De Zaankanters

Dé Zaankanter bestaat niet. Maar allemaal Zaankanters bij elkaar maken de stad. Ieder voor zich draagt daar op geheel eigen wijze aan bij. Met meer dan 140.000 verschillende inwoners zijn we verzekerd van verschillen. Zaankanters hebben de naam eigenzinnig te zijn, loyale anarchisten zelfs, ondernemend en hardwerkend. Daarnaast leveren de Zaankanters ook innovatie en vernieuwing, soms op een traditionele leest geschoeid.

Veranderingen in de bevolkingssamenstelling vragen om aanpassingen van het beleid

Zaanstad ligt in een regio waar voorlopig geen bevolkingskrimp wordt verwacht. Met de instroom van nieuwe Zaankanters zal het aantal inwoners en de diversiteit aan culturen eerder toenemen. Daarnaast worden mensen ouder en groeit het aandeel niet westerse allochtonen. Beide ontwikkelingen vragen om aanpassingen in beleid en voorzieningen. De toekomstige generaties ouderen zijn vaak bijzonder vitaal en hebben geld en tijd te besteden. Onder allochtonen neemt het aantal sociale stijgers toe en ook voor deze groep geldt dat zij behoefte heeft aan geschikte doorgroeimogelijkheden.

Beleid gericht op kansen en mogelijkheden dus met daarnaast voldoende aandacht voor zorg- en welzijnsproblematiek.

Als buurten te snel veranderen moeten we alert zijn op sociale verschralling

Er is altijd een andere kant van de medaille. Wijzigingen in de bevolkingsopbouw, zeker wanneer deze zich snel en geconcentreerd in buurten voltrekken, zetten druk op de sociale samenhang. Gevoelens van onbehagen nemen toe in buurten die snel veranderen. Als onderdeel van de metropool delen we in de grootstedelijke problematiek. Nu al zien we dat delen van de stad zich minder positief ontwikkelen. De matige kwaliteit van het leefmilieu in een aantal buurten maakt dat de kans op sociaaleconomische segregatie toeneemt. Dat is een ongewenste tendens die alleen door heel gericht beleid en investeringen in de leefomgeving te doorbreken. We houden een vinger aan de pols door intensieve samenwerking met de instanties die werkzaam zijn in de wijken en kunnen adequaat reageren op ontwikkelingen. Meer dan voorheen is het belangrijk om te weten wat er leeft en speelt in de wijk, onder jongeren, ouderen en onder verschillende culturen.

Een goede toekomst voor de jeugd begint in het onderwijs

De toekomst en de jeugd zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Veel van wat wij in deze visie voorstellen wordt ingegeven door de ambitie om onze jeugd een gezonde, veilige en beloftevolle

toekomst te bieden. Daarom is goed onderwijs en een goede aansluiting op de arbeidsmarkt zo belangrijk. Minimaal is een startkwalificatie, al vraagt de mismatch op de arbeidsmarkt om meer maatregelen. Zoals een uitgebreid aanbod van stageplekken, werkleerconcepten en voor alles doorleren. Goed opgeleid zijn is de beste garantie op werk, zeker in de kenniseconomie van vandaag en morgen. Schooluitval is dubbel verlies, voor de persoon in kwestie en voor de kracht van de economie. Met zoveel onderwijsmogelijkheden binnen bereik zijn er volop kansen om een opleiding te kiezen die past. Naast aandacht voor leren en werken hebben jongeren kansen nodig om hun andere talenten te ontwikkelen. Die ruimte moet er zijn, letterlijk en figuurlijk. In de vorm van bijvoorbeeld voorzieningen op het gebied van sport, spel en cultuur. En door de beschikbaarheid van passende woonruimte, uitgaansmogelijkheden, hangplekken en een stimulerende omgeving, thuis en op school. Het hoort er bij als we jongeren aan Zaanstad willen binden en het is onderdeel van een stad waar voor iedereen wat te doen is en alle talenten tellen.

Door het leefmilieu aan te passen wordt Zaanstad aantrekkelijk voor middengroepen

Middengroepen binden aan de stad is voor veel steden de grote uitdaging. Steden gaan de concurrentie met elkaar aan door te investeren in

een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Het is een zichzelf versterkend fenomeen. Daar waar het goed wonen is ontstaat werkgelegenheid. Werkgelegenheid biedt carrièrekansen en de kans op een carrière trekt talenten aan. Een stad waar de sfeer en de voorzieningen uitnodigen tot vooruit komen is voor veel mensen interessant.

Vooruit komen kan op veel manieren en is voor iedereen verschillend. Zaanstad heeft van oudsher veel voorzieningen aan de onderkant van de sociaalmaatschappelijke ladder. Betaalbare huizen, voldoende lager en middelbaar onderwijs en bereikbare arbeidsplaatsen voor lager opgeleiden. Zaanstad fungeert daarom al jaren succesvol als emancipatiemachine. Tot op zekere hoogte, aangezien de bovenkant van de maatschappelijke ladder minder goed is toegerust. Dat is een gemiste kans omdat juist de mensen met een hoger inkomen en/of opleidingsniveau zorgen voor werkgelegenheidsgroei en draagvlak voor voorzieningen. Vooruitkomen is niet alleen een individuele zaak. Het is mogelijk doordat men ondersteuning krijgt of gebruik maakt van kennis en contacten die aanwezig zijn in de sociale netwerken.⁵

Om de sociale kwaliteit van de stad te handhaven investeert Zaanstad in het binden en aantrekken van mensen met een hoger inkomen en/of

opleidingsniveau. Deze groep zet zich niet per definitie meer in voor de leefomgeving, maar stelt wel eisen aan de kwaliteit van de leefomgeving. “Zij slagen er beter in buurtbelangen te behartigen en een betere woonomgeving te realiseren. Het zijn, kortom, inwoners waar de stad wat aan heeft, maar waar de stad ook moeite voor moet doen.”⁶

Binnen de regio is voldoende werkgelegenheid en het historisch erfgoed biedt meer dan genoeg inspirerende locaties voor wonen, werken en recreëren. Nu is het zaak om te investeren in hoogwaardige woonmilieus, een passend voorzieningenniveau en een optimale verbinding met Amsterdam.

Wat vinden de partners?⁷

- Zorg voor inspirerende ontmoetingsplekken zoals het Verkadegebouw.
- Zorg voor uitwisseling tussen onderwijs en bedrijfsleven.
- Jongeren blijven in Zaanstad door goede huisvesting en topvoorzieningen in de wijken.
- De ondernemende Zaankanter is één van de troeven van onze stad.
- Maak gebruik van het talent van ouderen.

3.2 Bedrijvigheid als knooppunt voor vernieuwing en innovatie

Kernkwaliteit 2: Ruimte voor ondernemerschap

Zaankanters zijn ondernemend en Zaanstad is bedrijvig. Er wordt gewerkt in het centrum, in de wijken, op bedrijventerreinen, in nieuwe kantoren en in oude industriële gebouwen. Zaanstad ligt dichtbij Amsterdam, met gunstige prijzen, tegen de spits in voor de automobilist en met zes stations voor de OV-reiziger. Dit alles bij elkaar zorgt voor uitstekende mogelijkheden. De aantrekkingskracht van Amsterdam kan goed doorwerken in het Zaanse. Het werkgelegenheidsaanbod in de regio is omvangrijk en zeer divers. De creatieven hebben de andere kant van het IJ al ontdekt en deze beweging staat nog maar aan het begin van wat mogelijk is.

De mix van wonen en werken is waardevol maar vereist op onderdelen aanpassing

De vanzelfsprekende aanwezigheid van bedrijvigheid in de Zaanse wijken maakt veel andere steden jaloers. De intentie die levendige combinatie te behouden is een goed uitgangspunt voor ontwikkeling. Dat kan uitmonden in het -samen met bedrijven- terugdringen van overlast, waardoor in de nabijheid nieuwe functies kunnen worden ontwikkeld. Voor werk dat uiteindelijk niet binnenstedelijk (meer) past moeten we goede

vestigingslocaties aan de randen van Zaanstad of de metropool kunnen bieden. Vrijgekomen bedrijfspanden bieden kansen voor nieuwe bedrijvigheid, die zich beter verhoudt met de woonfunctie. Vaak vormt dit ook een goede aanvulling op de bestaande bedrijvigheid.

Innovatie en differentiatie zorgen samen voor meer weerbaarheid

Nieuwe werkgelegenheid krijgt kansen doordat we naast onze bestaande sectoren veel ruimte geven aan sectoren als creatieve- en kennisintensieve bedrijvigheid en toerisme. Tegelijkertijd stimuleren we dat ondernemers kunnen blijven innoveren. Zo bouwen we verder op een krachtig en vernieuwend food-cluster. Het innovatievermogen dat aanwezig is in de stad, maken we manifest door de zichtbaarheid ervan te vergroten. We bieden ruimte aan startende ondernemers en brengen kennis en ambachten samen op de broedplaatsen van creativiteit, langs de Zaan bijvoorbeeld. Hoger opgeleiden binden we door ons woonklimaat aan te passen. Hiermee stimuleren we werkgelegenheidsgroei in de breedte en ontstaat een levendig, cultureel klimaat. Bedrijven zullen zich sneller in onze stad vestigen en er ontstaat draagvlak voor voorzieningen, horeca en detailhandel.

De mismatch tussen vraag en aanbod van werk moet regionaal worden opgelost

Aan werknemers worden steeds hoge(re) eisen gesteld. In het bezit zijn van alleen de juiste kennis of specifieke vaardigheden is geen garantie op een baan. Onderwijs en arbeidsmarkt zijn zich hier al terdege van bewust en moeten in de toekomst nog nauwer samenwerken om geen talenten verloren te laten gaan. De mismatch tussen vraag en aanbod van werk is wellicht de grootste belemmering voor een gezonde economische ontwikkeling. Gezien de regionalisering van de arbeidsmarkt is samenwerking in metropoolverband op dit gebied noodzakelijk.

Wat vinden de partners?

- Industrie verandert al sinds 1600, we moeten nu op basis van onze geschiedenis een volgende stap nemen.
- Houd de bedrijvigheid in de stad. Het is een economische kracht, het geeft levendigheid en een eigen karakter.
- Laat Zaanstad de kraamkamer zijn van kleine nieuwe bedrijven voor de metropool-regio Amsterdam.
- Richt de aandacht op het op het ontwikkelen van oude industriegebieden.
- Pak zware industrie in met lichtere industrie, maak overgangzones.

3.3 Diversiteit in woonmilieus is een basis om op door te bouwen

Kernkwaliteit 3: Zaans Mozaïek

Zaanstad voldoet niet aan het traditionele beeld van een 'echte stad'. Toch zijn we de 15e stad van Nederland als het om inwonersaantallen gaat.

Dat het desondanks niet voelt als een grote stad heeft met veel dingen te maken. Met het begrip 'Zaans mozaïek' geven we de grote verscheidenheid en de kleinschaligheid van buurten aan.

Bijna alle buurten kennen een eigen identiteit en trekken om die reden speciale doelgroepen aan. Al deze mozaïekstukjes bij elkaar maakt dat Zaanstad een heel breed en divers spectrum aan vestigingsmogelijkheden biedt. Voor de één wellicht rommelig, voor de ander juist charmant en vooral typisch Zaans.

De woonaantrekkelijkheid van Zaanstad neemt toe door de parels te benutten en meer kwaliteit toe te voegen

De grote verscheidenheid in woon- en leefmilieus werkt meer in ons voordeel als we de kwaliteit ervan weten te versterken. Bijvoorbeeld door ons historisch erfgoed optimaal te benutten. Zaanstad is een stad met een verhaal, een roemrijke historie waar veel plekken in de stad naar verwijzen.

Dat maakt de stad authentiek en een schaars goed. Daarnaast bieden het water en het groen in de stad en daarbuiten nog volop kansen om het onderscheidende vermogen van onze wijken en

buurten te versterken. Het landelijke gebied als oase van rust is belangrijk voor het evenwicht tussen stad en land in de compacte metropool.

Meer profiteren van wat we hebben dus en tegelijkertijd aanpakken wat nodig is. Vooral de bestaande woonvoorraad vraagt om structurele aanpassingen. De funderingsproblematiek, matige energetische kwaliteit en de vaak bescheiden omvang van de woningen maakt dat een te groot deel van woonvoorraad niet voldoet aan de eisen van deze tijd. Dit is een belangrijke oorzaak van de geringe aantrekkingskracht van Zaanstad op mensen met een hoger inkomen of opleidingsniveau. Door het gebrek aan voldoende kwaliteit wordt doorstroming bovendien beperkt en verlaten kwaliteitzoekers de stad. Daarom kiezen we voor meer kwalitatieve woonmilieus in de sociale huur- en koopsector, door beter invulling te geven aan de ontbrekende treden van de woonladder op buurt en wijkniveau. Door het aantal treden groot en de afstand tussen de treden zo klein mogelijk te houden wordt de beste kans op een wooncarrière geboden.

Een levendige stad nodigt uit tot verblijf en beleven

Goed wonen vraagt meer dan alleen een goed huis. Mensen vinden het belangrijk dat er genoeg

te doen is, dat de (culturele) voorzieningen op orde zijn en dat de openbare ruimte netjes onderhouden is. De vanzelfsprekende bedrijvigheid in de buurt zorgt er bijvoorbeeld voor dat Zaanstad geen slaapstad is. Een interessant en divers aanbod van voorzieningen als horeca, speciaalzaken en recreatiemogelijkheden, maakt dat mensen de stad meer kunnen beleven. Inverdan, met haar markante uitstraling en uitgebreid aanbod van wonen, werken en recreëren zal hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

Op buurt en wijkniveau gaat het om andere vormen van beleving. Hier liggen kansen door de vanzelfsprekende ontmoetingspunten beter te benutten. De routes door de buurt, pleintjes, buurtwinkels, parken, sportvelden, werkplekken en schoolpleinen zijn bij uitstek de plekken waar mensen elkaar in het dagelijks leven treffen. Het zijn vaak betekenisvolle plekken die de binding met de buurt versterken

Door de milieubelasting sterk terug te dringen verbetert de leefkwaliteit en ontstaan nieuwe kansen voor ontwikkeling

Investeren in een aantrekkelijke leefomgeving vereist wel dat de milieuproblematiek wordt opgelost. Dat speelt op twee fronten. Aan de ene kant is het noodzakelijk om het aantal milieubelaste

Wat vinden de partners?

- Geef de Zaan een grotere rol in de woonbeleving. Het Zaanoveerproject is een krachtige mix van wonen en werken in oude gebouwen.
- Bouw diverser, ook voor jongeren en ouderen.
- Bouw ook in de luxe segmenten en trek met meer kwaliteit de hoger opgeleiden aan.
- Het winkelaanbod is armeterig, daardoor gaan mensen elders winkelen. Zorg voor kwaliteit en levendigheid.
- Vergroot de kwaliteit van de openbare ruimte en vooral de leefbaarheid van de wijken.
- Zorg voor flexibiliteit in woningbouw

woningen fors terug te dringen met het oog op de volksgezondheid en om ervoor te zorgen dat bewoners ook daadwerkelijk minder hinder ervaren. Aan de andere kant belemmeren milieucontouren de ontwikkeling van een aantal sleutellocaties. Het zijn locaties die nu belastend zijn voor hun omgeving en tegelijkertijd bepalend voor een succesvolle ontwikkeling van een waterfront tussen Amsterdam en Zaanstad. Vooral het gebied tussen Zaanstad en Amsterdam en verder langs de Zaan zoals rond de Hemmes zijn gebieden waar knelpunten en kansen samen komen.

Wat vinden de partners?

- Zorg voor meer Westenwindpaden.
- Breng het buitengebied in de stad en zorg voor parken en groene verbindingen
- Maak meer gebruik van het landschap: "autoluw, fiets- en voetpaden over boerenland, kanoroutes, restaurants, de stelling van Amsterdam, triatlonbaan".
- Behoud van het buitengebied is belangrijk voor ontspanning, gezondheid, milieu en omdat er al zoveel wordt gebouwd.
- Het 'waterland' is de grootste kracht voor het imago van Zaanstad

3.4 Meer genieten van het groen- en waterrijke landschap

Kernkwaliteit 4: Cultuur historisch landschap

Uit de panelonderzoeken⁹ blijkt hoe opvallend hoog het landschap scoort als kwaliteit. Vooral bij bewoners. Er wordt veel waarde gehecht aan het behoud van het bijzondere veenweidegebied. Het cultuurhistorische landschap functioneert als een oase van rust vlakbij de drukte van het stedelijke gebied.

Het gebied openstellen voor meer functies kan alleen door zorgvuldige inpassing

Deze kernkwaliteit kan versterkt worden al is de uitwerking tamelijk paradoxaal. Deze oase van rust zo openstellen dat meer mensen er van kunnen genieten, brengt tegelijkertijd meer leven en rumoer in het gebied. Daar staat tegenover dat het alléén kijken naar de weidsheid en de pracht, beperkt is. En prijzig, want behoud van het uitzicht en het goed onderhouden van het gebied kost geld. Dat vereist onderzoeken waarin de mogelijkheden worden verkend naar hoe het gebied voor meer functies toegankelijk gemaakt kan worden. Een zorgvuldige inpassing is te allen tijde nodig. Wonen in het groen niet dus, wonen aan de rand van het groen wellicht.

Groen en water binnen handbereik versterkt het vestigingsklimaat

We versterken het vestigingsklimaat van Zaanstad door het landschap als kwaliteit meer te benutten.

Zo voegen we een belangrijke dimensie toe aan de metropool. De aanwezigheid van groen en water zo dicht tegen het bebouwde gebied aan, geeft een gevoel van ruimte in een verder zo compact gebied. Als bovendien de vele dagjestoeristen die de regio aandoen naast het historisch erfgoed ook het buitengebied kunnen ervaren, laten we nog beter zien wat we in huis hebben.

We doen dat nu al door onze recreatieve knooppunten te versterken. Wel zorgen we ervoor dat wanneer we erin slagen om meer recreanten naar het gebied te trekken, dit niet ten koste gaat van de rust en de stilte.

Nieuwe kansen doen zich voor om het landschap optimaal te benutten

Voor agrariërs verandert er veel. Zij hebben te maken met enerzijds schaalvergroting en anderzijds een verbreding van activiteiten. Hiermee hebben zij een belangrijke rol bij het in stand houden van het gebied. Door hun activiteiten te verbreden en bijvoorbeeld meer recreatieve voorzieningen aan te bieden, kunnen zij het boeren combineren met andere commerciële functies. Traditionele bedrijvigheid wordt zo verbonden aan nieuwe marktkansen op ecologisch verantwoorde wijze. Wanneer dit kleinschalig en met respect voor de unieke waarde van het gebied gebeurt, kan dit voor meerdere partijen een interessante ontwikkeling zijn.

3.5 De Zaan is prachtig en vol mogelijkheden

Kernkwaliteit 5: De Zaan

De Zaan verbindt op vele manieren. Als naamgever van de stad verbindt zij de zeven voormalige kernen. Zij is een icoon voor de streek. Door haar open verbindingen staan we in contact met het noorden van Noord-Holland en via het Noordzeekanaal met Amsterdam. De verschillende buurten en wijken worden via bruggen en oevers aan elkaar geknoopt. Wonen, werken en recreëren heeft plaats op en aan het water. En zowel mensen als goederen vinden hun weg over de Zaan omdat het genieten is of omdat het zakelijk gezien handig is.

De Zaan is een belangrijke identiteitsdrager

Een plek waar zoveel te beleven is kan niet anders dan een sterk merk zijn. De Zaan is bepalend voor de culturele en historische identiteit van de stad. Een kracht waar de bron nog lang niet van uitgeput is. Door culturele functies langs de Zaan samen te brengen, evenementen te houden, de toegankelijkheid en zichtbaarheid te vergroten wordt de Zaan meer en meer een cultuurader en neemt de rivier als icoon in waarde toe. Zeker als we de beperkte openbare ruimte maximaal benutten om de beleving van het waterfront te versterken.

Als onderdeel van het waterfront is de Zaan een belangrijke schakel in het opwaarderen van het vestigingsklimaat.

Dat wonen aan de Zaan aantrekkelijk is bewijzen de projecten die zijn voortgekomen uit het Zaanoeversproject. Naast wonen, is werken een andere belangrijke troef van de Zaan. Vooral voor creatieve mensen nodigen de industriële parels aan de Zaan uit tot ondernemen. Overigens zijn deze panden minstens zo aantrekkelijk om in te wonen. Door strategisch langs de Zaan een aantal plekken te markeren als creatieve hotspots ontstaan vanzelf meerdere locaties waar wonen, werken en recreëren op unieke wijze samengaan. De Zaanbocht en de Verkadefabriek laten zien wat mogelijk is. Met plekken als het Hembrugterrein, de Hemmes en omgeving en eiland Bloemendaal hebben we veelbelovende locaties in optie. Op de heel lange termijn is zelfs woningbouw op deze locaties niet uitgesloten.

Wonen, werken en recreëren gaat goed samen door innovatief te combineren

Dat wonen en werken al jarenlang samengaan in Zaanstad wil niet zeggen dat deze combinatie altijd

probleemloos is. Zeker langs de Zaan zien we op bepaalde plekken de 'ambities' wringen.

Een standaard oplossing voor deze complexe problematiek is ondenkbaar. Daarom lossen we de strijd om de ruimte op door te zoeken naar innovatieve combinaties en per locatie te beoordelen wat de mogelijkheden zijn. Natuurlijk altijd in goed overleg met de betrokken partijen. Overleg met het bedrijfsleven en gerichte maatregelen om de overlast zoveel mogelijk te beperken, zorgen voor een goede balans tussen wonen en werken.

De aantrekkingskracht van de Zaan wordt ingezet ter versterking van achterliggende buurten

Voor de buurten gekoppeld aan de Zaan is een goede balans tussen wonen en bedrijvigheid net zo belangrijk. Een aantal buurten gaat nu nog te zwaar gebukt onder de aanwezigheid van zware industrie en alle gevolgen van dien. Vaak gaat het om in potentie zeer aantrekkelijke buurten waar functies gemengd kunnen worden en waar kleinschalige bedrijvigheid en de bedrijvige Zaan zorgen voor levendigheid. Dat zijn precies de buurtjes die een kans hebben om ontdekt en zelfs hip te worden. Ze zijn aantrekkelijk voor mensen

Wat vinden de partners?

- In 2040 kunnen we zwemmen in de Zaan.
- Als je de Zaan dichtgooit, bestaat de Zaanstreek niet meer.
- Maak de Zaan toegankelijk, zorg voor routevorming, boulevards, evenementen en zichtbaarheid.
- Er is grote acceptatie voor bedrijvigheid langs de Zaan.
- Zie de Zaan als bouwgrond, drijvende voorzieningen, tuinen, terrassen, horeca etc.

die wat meer te besteden hebben, wat vaak leidt tot extra investeringen in de woningen. Ook het draagvlak voor voorzieningen neemt toe en zo kunnen deze buurten meeliften op de kracht van de Zaan. Een ontwikkeling van de Zaan die verder gaat dan de 22 kilometer oevers is ambitieus maar zal op termijn groot effect hebben op de kwaliteit van de stad.

3.6 Een goede verbinding met Amsterdam brengt Zaanstad in beeld als interessante vestigingslocatie

Kernkwaliteit 6: De locatie

Zaanstad verhoudt zich tot Amsterdam zoals Diemen en Amstelveen en dat is anders dan bijvoorbeeld Haarlem of Almere. We vormen één stedelijk gebied binnen de stelling van Amsterdam. We kunnen hier veel meer mee doen. Een gezamenlijke ontwikkeling van een waterfront bijvoorbeeld.

De oevers en het water bieden kansen om de verbinding met Amsterdam op aantrekkelijke wijze in te vullen

Met een waterfrontontwikkeling als lonkend perspectief voor de verre toekomst, weten Zaanstad en Amsterdam een historische barrière te overwinnen. Een barrière in de vorm van het Noordzeekanaal, waardoor Zaanstad en Amsterdam zich nooit daadwerkelijk met elkaar verbonden voelden. Ondanks een zeer geringe afstand tussen de steden zorgt het water voor een gevoelde afstand. Amsterdam Noord verkeerde jarenlang in een soortgelijke positie. Zelfs de pont over het IJ heeft daar geen verandering in weten te brengen.

Inmiddels is er sprake van een nieuwe oriëntatie van Amsterdam op het water. Hierdoor is na de omvangrijke bouwprojecten aan west- en oostoevers, sinds kort ook de noordelijke oever in beeld gekomen. De sterke aantrekkingskracht van

Amsterdam op mensen, bedrijven en toeristen zorgt ervoor dat de hoofdstad van Nederland ruimte te kort komt. Nu in Amsterdam de sprong over het IJ gemaakt is en dit gebied als een spannend en potentievol gebied is ontdekt door zowel bewoners als bedrijven, is de overgang naar Zaanstad een bijna logisch vervolg.

Een aantrekkelijke locatie, hoe dichtbij ook gelegen, is pas echt aantrekkelijk als de bereikbaarheid optimaal is. Over land minimaal, en in dit geval zijn er volop kansen voor vervoer over het water. Vooral omdat het water in ruimtelijke zin de belangrijkste verbinding tussen de twee steden is. Wat eerst als groot obstakel in de weg stond, kan op weg naar de toekomst veranderen in de belangrijkste verbindende schakel. Een waardevolle schakel aangezien wonen, werken en recreëren aan het water voor grote groepen interessant is. Zeker daar waar deze functies gepaard gaan met de van oudsher ruige uitstraling van dergelijke havengerelateerde zones.

Hoogwaardig wonen en werken aan het water voegt een waarde toe aan de metropool

De uitdaging is om vooral rond het Noordzeekanaalgebied te zoeken naar een ontwikkeling waardoor soft- en hardportfuncties vloeiend in elkaar overgaan. Steden als Hamburg en

Antwerpen laten zien dat het mogelijk is en hoe boeiend het is wanneer stad en haven dicht bij elkaar komen. Met het Hembrugterrein hebben we alvast goud in handen. Vanzelfsprekend is een ontwikkeling van het Noordzeekanaalgebied alleen mogelijk door innovatief denken en doen. Zware bedrijvigheid mengen met andere functies is niet eenvoudig en als het niet lukt op de plekken waar we functiemenging wel belangrijk vinden, moeten we nadenken of herschikking een optie is.

Hoogwaardig wonen en werken aan het water in Zaanstad. Met dit vooruitzicht komt de stad in beeld bij kwaliteitszoekers. Voor velen is de schaarse ruimte in Amsterdam onbetaalbaar geworden. Zaanstad is in verhouding tot de rest van de metropool nog betaalbaar. Straks is ze fysiek en mentaal verbonden met het hart van Amsterdam. Samen met de andere kwaliteiten wordt Zaanstad, meer dan nu het geval is, een optie voor mensen met een hoger inkomen- en opleidingsniveau. Een geslaagde waterfrontontwikkeling van Zaan tot IJ kan een volgende stap zijn van een opwaartse beweging voor Zaanstad.

Wat vinden de partners?

- Zorg als eerste voor een uitstekende fietssnelweg.
- De fysieke en digitale verbinding met Amsterdam zijn de basis voor een mentale verbinding.
- Ontwikkel de Zaan- en IJoevers in samenhang.
- Zaanstad moet niet wedijveren met Amsterdam qua stedelijkheid
- De metropoolregio is niet volledig zonder Zaanstad. Het is belangrijk om de eigenheid te behouden

4 Van visie naar een strategische agenda

Met deze visie op de lange termijn zetten we koers in een bepaalde richting. Een richting die voortborduurde op keuzes die gemaakt zijn in het verleden en past bij de eigenheid van Zaanstad. Ook in deze visie zijn keuzes gemaakt. Er is antwoord gegeven op de vraagstukken waar we in het begin van het traject voor stonden. Met de kwaliteiten als basis is het mogelijk om een gezonde en vitale mix van wonen en werken te realiseren. We kunnen opgaan in het grote geheel van de metropool zonder verlies van identiteit en de stad wordt weerbaar door te investeren in de kwaliteit van de leefomgeving en in talentontwikkeling. Hoe nu verder?

Richting en samenhang

Zaans Evenwicht is een verhaal op hoofdlijnen en maakt duidelijk hoe Zaanstad zich in de toekomst kan ontwikkelen tot vitale stad. Daarmee geeft het richting en verbinding aan het beleid dat is en wordt ontwikkeld. Met dit verhaal positioneert Zaanstad zich in de regio als een stad waar veel gebeurt en nog veel mogelijk is. En op basis van dit verhaal willen we samen met onze partners werken aan de toekomst.

Gericht investeren in- en samenwerken aan de toekomst krijgt meer focus en sturing door te werken aan de hand van een strategische agenda. De opgaven waar we voor staan zijn soms urgent en andere keren meer gericht op het verzilveren van kansen en een lange termijnontwikkeling. Voor sommige opgaven geldt dat vooral de markt aan zet is, op andere gebieden wordt van de overheid verwacht dat zij het initiatief neemt. Al is samenwerken met partners vrijwel altijd vereist. Als we deze factoren naast de ambitie voor de toekomst leggen staan onderstaande punten hoog op de strategische agenda. Het zijn de thema's waar het Zaans evenwicht het meest uit balans is, waar we invloed op uit kunnen oefenen, waar de partners veel waarde aan hechten⁹ en waar op termijn veel rendement te verwachten is.

- Investeren in de leefkwaliteit door:
 - Kwaliteitverbetering van de woonvoorraad
 - Reductie van het aantal milieubelaste woningen
 - Verbeteren van het voorzieningenniveau inclusief een passend cultureel aanbod
 - Aanpak van de openbare ruimte
- Ontwikkelen van een Waterfront van Zaan tot IJ
 - Versterken van de fysieke en mentale verbinding met Amsterdam
 - Benoemen van specifieke ontwikkellocaties als 'stepping stones' voor de toekomst
 - Terugdringen belemmering van milieucontouren
- Investeren in onderwijs en arbeidsmarkt
 - Lokaal onderwijsbeleid richten op optimale kansen voor jongeren
 - In regionaal verband de kloof tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt dichten
 - Versterken van het ondernemerschap en het innovatievermogen

Relatie structuurvisies en collegeprogramma

Zaans Evenwicht is richtinggevend voor de ruimtelijke, economische en de sociale structuurvisie en zorgt op een hoger abstractieniveau voor samenhang. In de structuurvisies worden de ambities vertaald in strategische agenda's en uitvoeringsprogramma's. De vertaling van een toekomstambitie naar concrete maatregelen zal nog voor veel dilemma's zorgen. De keuzes die hierin worden gemaakt en waar precies prioriteit aan wordt gegeven is onderdeel van het vervolgproces. Nu het kader is geschetst begint de invulling. Bestuurlijk gebeurt dat aan de hand van het coalitieprogramma en de begrotingscyclus. In de buitenwereld zal vooral in samenwerking met partners de stip aan de horizon verder worden ingekleurd.

5 Alleen door samenwerking met partners kan Zaanstad zich evenwichtig ontwikkelen

Werken aan een duurzaam evenwicht in Zaanstad is ambitieus maar gezien de maatschappelijke trends, de ontwikkeling van de stad en de positie van Zaanstad in de regio een verantwoorde keuze. De gemeente Zaanstad is verantwoordelijk voor de stad maar is niet de enige speler in het spel. Werken aan een evenwichtig Zaanstad doen we met elkaar: bewoners, maatschappelijke partners, ondernemers, andere overheden én de gemeentelijke organisatie. Zo is deze toekomst-richting tot stand gekomen en zo wordt het proces vervolgd. De hoofdlijnen die hier worden voorgesteld vragen om inkleuring. Soms per thema, andere keren op buurt- of wijkniveau en in een aantal gevallen gaat het om regionale samenwerkingverbanden.

De basis op orde

Een goede samenwerking met partners vereist dat de gemeente haar eigen organisatie op orde heeft. Dat het duidelijk is waar ze voor staat, dat ze goed communiceert en natuurlijk dat de wettelijke taken naar behoren worden uitgevoerd. Daarnaast speelt het contact tussen een partner en de gemeente een belangrijke rol in de waardering van de gemeentelijke organisatie. De kwaliteit van dat contact beïnvloedt het vertrouwen in de gemeente en daarmee het verloop van de samenwerking. Daarom investeert de gemeente in de ontwikkeling van haar dienstverleningsconcepten. Individuele dienstverlening, digitaal, telefonisch, aan het loket, schriftelijk, op straat of waar dan ook is een invloedrijke factor in de relatie tussen burger en bestuur. Door deze vorm van dienstverlening ook te zien als een instrument waarmee we onze ambities helpen realiseren, wint zij aan gewicht. Voor de gemeentelijke organisatie is het belangrijk dat zij meegroeit met de ambities van de stad en wat deze betekenen voor de wijze waarop wij samenwerken met partners. Een gemeente waar in brede zin is nagedacht over hoe procedures eenvoudiger kunnen en hoe ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt, is bovendien een aantrekkelijke partner voor bewoners of (startende) ondernemers met investeringsplannen.

De spelers in het spel

Nu de samenleving niet meer zo maakbaar blijkt te zijn, is ook de rol van de overheid gewijzigd. Waar vroeger de grote maatschappelijke veranderingen vanuit het stadhuis of zelfs vanuit Den Haag werden gedicteerd en hele wijken op de tekentafel werden ontworpen, ontstaat beweging nu eerder van onderop. Een ontwikkelaar ziet kansen voor een lege locatie, een zorginstelling ontwikkelt samen met een corporatie een interessant zorgconcept en een groep bewoners wil graag zeggenschap over de inrichting en het onderhoud van een speelveldje. Dit zijn stuk voor stuk vormen van publiekprivate samenwerkingsverbanden die een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van de samenleving. In de wetenschap dat we het als gemeente niet alleen kunnen, stimuleren we de initiatieven van anderen.

Loslaten en regie op afstand voeren kan als de kaders helder zijn en ambities worden gedeeld. Daarbij is het belangrijk dat er voldoende ruimte en respect is voor de verschillende belangen die spelen. Waar veel verschillende belangen bij elkaar komen, kunnen dankzij creatief en onorthodox denken bijzondere compromissen ontstaan. Zo zijn we als lokale overheid één van de spelers van het spel geworden. Al blijven we te allen tijde verantwoordelijk voor het goed opstellen en naleven van de 'spelregels'.

Bewoners betrekken bij de leefomgeving

Bewoners zeggenschap geven over wat er in de buurt gebeurt en deze lokale belangen in evenwicht brengen met de stedelijke ambities. Waarschijnlijk behoort dit tot de meest complexe uitdagingen waar de gemeente voor staat. Tegelijkertijd is het ook één van de belangrijkste. De kans dat het wringt tussen korte- en lange termijnbelangen in de vertaling op het niveau van de wijk of buurt is zeker aanwezig. We willen verstedelijken maar de druk op de openbare ruimte is groot en de makkelijke locaties zijn al vergeven. Dat betekent dat iedere vorm van verdichting per definitie binnenstedelijk wordt ingevuld en dus complex is.

Gelukkig zijn er genoeg voorbeelden in het land en in eigen stad die bewijzen dat verdichten ook kansen biedt. De inrichting van de openbare ruimte kan bijvoorbeeld sterk verbeteren, er kunnen voorzieningen worden toegevoegd waar vraag naar is en de samenstelling van de bevolking kan in positieve zin wijzigen. Het succes van deze voorbeelden schuilt in de rol die bewoners hebben gekregen in het proces. Als geen ander weten zij hoe de buurt functioneert, waar wel of geen behoefte aan is en welke belangen er nog meer spelen. Als bewoners de ruimte krijgen om hun rol te spelen zal dit de kwaliteit van de ontwikkeling ten goede komen.

Hoe positief een ontwikkeling ook kan uitpakken, voor bewoners telt terecht de leefbaarheid in het hier en nu. Daarom kan investeren in de toekomst van de stad niet zonder te investeren in de kwaliteit van het bestaande. De resultaten van grote veranderingen laten meestal lang op zich wachten terwijl in de tussentijd bewoners wel worden geconfronteerd met de overlast. Om die reden is het belangrijk te ervaren dat de gemeente zich inspent voor de toekomst, zonder dat de ‘gewone taken’ van de gemeente daaronder lijden.

Samen werken met andere overheden

Als 4^e stad in de metropoolregio en 15^e stad van Nederland verbindt Zaanstad zich aan de ambities van de regio en het Rijk. Ons toekomstperspectief kunnen we zien als een lokaal antwoord op de ambities die door de metropoolregio en het Rijk zijn geformuleerd.¹⁰ Binnen dit verband en gezien onze positie in de regio is een goede samen-

werking met onze buurgemeenten van groot belang. Met Amsterdam zelf natuurlijk, omdat de uitstraling van Amsterdam groot is en de steden elkaar wederzijds beïnvloeden en kunnen versterken. Samen optrekken met de andere ons omringende gemeenten voldoet net zo goed aan de wens om de unieke waarden van de Zaanstreek en Noord-Holland boven het IJ te behouden en te promoten

Samenwerken met andere overheden is bovendien nodig gezien de complexiteit van vraagstukken. Het is de manier om kennis en capaciteit te delen, belangen te formuleren en gemeenschappelijke agenda’s te bepalen. We richten ons op nieuwe vormen van samenwerking met andere overheden die passen bij de manier waarop Zaanstad zich wil positioneren in de regio: vanuit onze eigen kracht en identiteit.

1 Verslagen van presentaties en onderzoek zijn terug te vinden in “De wording van”.

2 In het zicht van de toekomst - Sociaal en Cultureel Rapport 2004

3 Vergelijkbaar wat betreft aantal inwoners en/of sociaaleconomische structuur

4 Atlas voor gemeenten, Stadsfoto 2008, Zaanstad

6 Zie: Stad en stijging; sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing

VROMraad Advies 054, p.57

7 Een greep uit de reacties afkomstig van partners en bewoners gedaan tijdens een van de bijeenkomsten in maart en april 2009. Een uitgebreid verslag van deze bijeenkomsten is terug te vinden in de “Wording van een toekomstvisie”.

8 Zie “De wording van een toekomstvisie” bijlage II.

9 Zie “De wording van een toekomstvisie”, verslagen van bijeenkomsten

10 Randstad visie rijk en mra documentw

Colofon

Dit is een uitgave van de gemeente Zaanstad

Oplage: 100 stuks

Vormgeving: Two Do design, Zaandam

Foto's : Bart Homburg, Ton Lentz Photography

1^e druk, juni 2009